

ACC. N:R M. 10971:1-8.

Landskap: Småland

Upptecknat av: B. O. Bondesson

Härad: S Mön

Adress: Lesjöfors

Socken: Gullabo

Berättat av: upptecknaren

Uppteckningsår: 1949

Född år 1884 i Gullabo

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Krukfiske.

s. 1-8.

LuF 67.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 10971:1

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Krokfiske.

De härnedan gjorda skildringarna om krokfiske hänföra sig till tiden före sekelskiftet eller senare delen av 1800-talet. Den trakt det gäller är Gullabo socken i Kalmar län.

Krokfisket bedrevs här enligt gamla kända metoder huvudsakligen på två sätt, dels med en lång raft, rev och krok s.k. slantning eller genom att "slinsa" som uttrycket lydde, dels med ståndkrok angjord på en lämplig plats. Med den förstnämnda metoden fångades gädda och abborre och med den senare därjämte ål.

Fiske i denna bygd, som är mycket fattig på vattendrag, utövades av den fattigare befolkningen, backstugsittare, dagakarlar, torpare och mindre bönder. Att slanta gädda i de mindre bäckarna var lönlöst, det kände alla till. Och då det inte fanns något förbud att fiska vart man ville och när man hade lust, så brukade somliga personer ge sig iväg till Vissefjärda till Lyckebyån och där försöka sin fiskelycka, och många gånger gynnades de och kunde komma hem med en bra fångst. Det var ett kärkommet tillskott till den rätt knappa och magra kost, som bjöds den tidens arbetare.

Lu F. 67

ACC. N:R M. 10971:2.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Då man slantade eller "slinsade" hade man en lång raft och rev med krok. Raft är här benämningen på ett lång kraftigt spö.

Raften var gjord av ett hållbart träslag och omsorgsfullt arbetat så formen blev smäckert och fin. Då man högg i skogen träffade man någon gång på en enbuske med tillräcklig längd och då hade man ett ämne till ett förstklassigt spö eller till en "slinsraft".

Det var visserligen ett drygt arbete att hugga bort så mycket ved från stammen för att få ett lagom tjockt eller smalt spö av en grov enstam. Var man inte så noga, kunde en smal björk duga till raft eller något annat hållbart träslag.

Vad reven beträffar skulle den vara lätt och stark. Den var tvinnad av lingarn och om det var särskilt bra, var den spunnen av tagel. För att få en tagelrev brukade man skaffa tagel och anlita en repslagare Holmberg i Gökälund att tillverka den i repslagarmaskinen. Själva "slinskroken" var tillverkad av mässing och hade en längd 7 - 8 cm. Flötet gjordes av ett stycke kork eller av en bit tallbark. Någon ekonomisk betydelse för orten hade knappast krokfisket eller något slags fiske, men för den fattige hade det betydelse så

ACC. N:R M.10971:3.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

tillvida, att det kunde bli litet omväxling i kosten, som för det mesta utgjordes av sill och potatis. Detta slags krokfiske idkades mest under sommaren. Då gick fiskaren iväg till byn Parismåla i Vissefjärda och där i Lyckebyån "slinsade" med större eller mindre tur. Parismåla är beläget i socknens sydöstra del och benämnes "Passamalle" av folket i Gullabo och den del av Lyckebyån, som flyter fram genom byn kallas allmänt "Passamalleån". Ån uttalas med diftongljud "aoan".

Var och en som fiskade med krok hade sina egna redskap och många gånger/
tillverkade själv alla tillbehör såsom raft och rev och den trähaspel på vilken reven lindades, då man färdades till och från fiskeplatsen.

"Slinskroken" köptes vanligen i Karlskrona, men det förkom även att man hade hemgjorda krokar. Gamle urmakaren i Skörbo var känd som en duktig krotillverkare.

Gustav Svensson kallad Backa-Jyssen i Petamåla var en känd krokfiskare och gjorde sina turer till "Pass^amalle. Han hade raft av en mässingskrok och tagelrev. Samma var förhållandet med undantagsmannen Lars Olsson även han boende i Petamåla. I byn Hästmahult fanns

flera framstående krokfiskare. Likså var Sven Olsson i Korksmåla känd som kunnig i att "slinsa" och sätta krok och fångade mycket fisk på dessa vis. Han köpte sina krokar i Bergkvara och lade ut krok i älven i byn Skörbo och fångade både gädda och ål på så sätt. Varifrån dessa fiskemetoder kommit och när de först började användas i denna bygd är inte möjligt att bestämma. De ha kommit till användning sedan lång tid tillbaka.

Som agn använde man vid slantning en groda, då man beräknade att gäddan "var i taget". Men det var inte så gott att få tag i en groda, då det lagade sig till fiskeväder, och man behövde den som agn. Därför brukade ordentliga fiskare att ta grodan, då han såg den och gömma den, tills den kunde komma att användas (Det förhöll sig i detta fall alldeles som då man skulle ha botygsvirke till redskapen. Då högg man ämnet, då man såg det och inte väntade tills man behövde det.) Den fångade grodan förvarades i en större låda med höga kanter och på botten lades en hög våtarv. Man trodde nämligen att grodan bl.a. även åt denna växt. På detta vis kunde en groda förvaras i vecktal utan att ta skada. Innan grodan sattes på kroken

ACC. N:R M. 10971:5.

5

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

dödades den genom att man slog den mot en sten e.d. Groda kallas här i trakten "frö" eller "Een fröa". Om man under vandring i skogs- och myrmark fick se en "fröa", brukade man ta den och på så sätt försäkra sig om agn till någon påtänkt fisketur. Inom Torsås socken i byarna mot Blekinge benämnes grodan "tåssa" eller med diftong "taossa".

De största fiskarna som fångades genom "slinsa" var gädda och i sällsynta fall någon abborre. De fångades i Lyckebyån vid byn Parismåla. I de mindre bäckarna och gölarna kunde man fånga gädda och ål på utsatta krokar, som vittjades efter vissa mellantider. Sven Olsson i Kroksmåla var synnerligen skicklig i denna konst och hade alltid god fiskelycka. Han hade ständigt någon fisk på krok då han vittjade. Hans fångstplats var en mindre bäck i Skörbo.-

I nutiden förekommer ingetdera av dessa fiskemetoder beroende på att genom sjösänknin^g och utdikning är vattentillgången så förminskad, att fisken i stor utsträckning avtagit. Det skulle numera inte vara lönande att på de gamla fångstplatserna försöka "slinsa" eller sätta krok med något resultat. De krokar man satte agnades med mask.

ACC. N:R M. 10971:6.

6

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vasbygge förekom i sjöarna i Vissefjärda för att hjälpa fisken till lämpliga lekplatser. På grundare platser i sjön anlades en s.k. stek, ett sicksack gående stängsel med en öppning i varje vinkel där man satte en mjärde och fångade fisk från såväl det ena som det andra hållet, om fisken gick in mot land eller utåt sjön.

Man kunde även anlägga "stek" vid en vase, fast det var besvärligare, då det var djupare vatten på en sådan plats. Steken byggdes av ris och störrar och liknade en tät gärdesgård på sjöbotten. På alltför stort djup kunde man inte anlägga en stek. Vasbyggandet i denna trakt är av gammalt datum. Ingen nu levande kan berätta om de första anläggningarna för en vase. Likaså har enligt uppgifter som bl. a. en äldre person, Lindström i Emmaboda, lämnat sättet att bygga stek förekommit i långliga tider.

Inom Gullabo socken har inga av de nämnda anläggningarna förekommit beroende på att där inte finnes några större vatten för ändamålet.

Inplantering av fiskyngel, fiskvård och fiskförbud, fiskkort för att få fiska är en senare tids anordning och bestämmelse.

Vasbygge förekom i sjöarna i Vissefjärda för att hjälpa fisken till lämpliga lekplatser. På grundare platser i sjön anlades en s.k. stek, ett sicksack gående stängsel med en öppning i varje vinkel där man satte en mjärde och fångade fisk från såväl det ena som det andra hållet, om fisken gick in mot land eller utåt sjön.

Man kunde även anlägga "stek" vid en vase, fast det var besvärligare, då det var djupare vatten på en sådan plats. Steken byggdes av ris och störrar och liknade en tät gärdesgård på sjöbotten. På alltför stort djup kunde man inte anlägga en stek. Vasbyggandet i denna trakt är av gammalt datum. Ingen nu levande kan berätta om de första anläggningarna för en vase. Likaså har enligt uppgifter som bl. a. en äldre person, Lindström i Emmaboda, lämnat sättet att bygga stek förekommit i långliga tider.

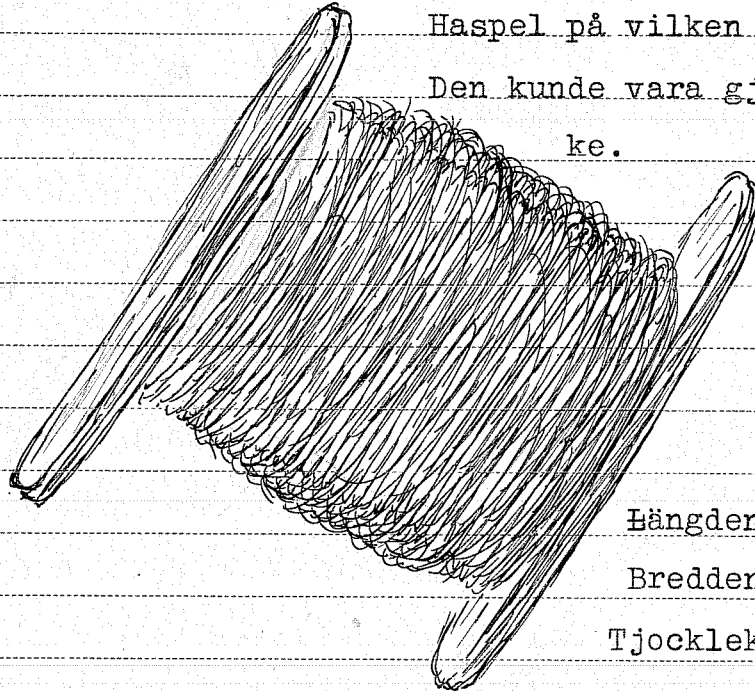
Inom Gullabo socken har inga av de nämnda anläggningarna förekommit beroende på att där inte finnes några större vatten för ändamålet.

Inplantering av fiskyngel, fiskvård och fiskförbud, fiskkort för att få fiska är en senare tids anordning och bestämmelse.

ACC. NR M. 10971:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Då man satte ut krok, som sedan vittjades under tiden, användes ett slags mindre krok, som agnades med mask. Den sortens krok var inte hemgjord. Den köptes i Karlskrona eller i Bergkvara.

Haspel på vilken reven "hänkades" upp.
Den kunde vara gjord av ett enda stycke.
ke.

Hängden 12- 15 cm.

Bredden 10 - 12 sm.

Tjockleken 2 - 3 cm.

ACC. NR M. 10971:8.

8

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Utom de nu nämnda fisken med krok förekom även metning. Då man metade användes en vanlig liten metkrok. Metraften och reven var av en mindre storleksordning än den, som man använde för "älinsning". Man kunde meta i de små gölarna och strömmarna. Dessutom metades i Transjön; Karsjön och Hallasjön i Torsås socken. Fångsten utgjordes av mört, abborre och mindre gäddor. Som agn användes mask. En mera givande fångst i denna trakt var den, som skedde med mjärde och håv. Men ingen av de här meddelade metoderna eller fisket övertaget hade någon ekonomisk betydelse för denna trakt, Gullabo. Det var endast en och annan egendomslös, backstugusittare, dagakarlar och toppare, som genom att fiska kunde få litet sovel till kosten. För bondbefolkningen hade däremot fisket ingen ekonomisk betydelse. Då det utövades av dessa skedde det nöjets skull. Den fisk, som konsumerades i bondhushållen, kom från blekingekusten. Det var i äldre tid särskilt under 1800-talets senare del som s.k. "törmaboar", fiskare från Torhemns socken, furnerade denna trakt med "småsill", (strömming,) och torsk.